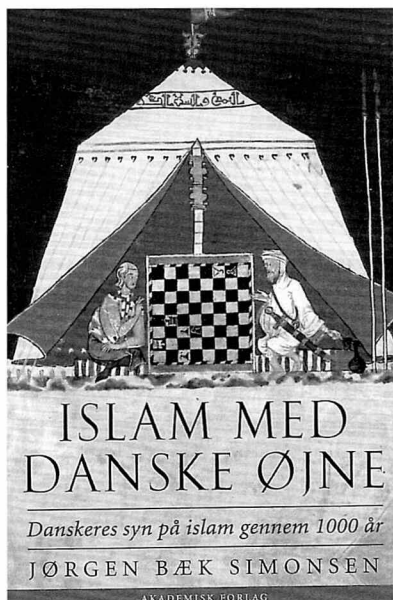

Muselmandens Danmarkshistorie

Af Peter Thielst

Jørgen Bæk Simonsen:
ISLAM MED DANSKE ØJNE.
DANSKERES SYN PÅ ISLAM GENNEM 1000 ÅR.
Akademisk Forlag 2004. 215 sider, kr. 249,-.

Når man ser regeringens litterære smagsoverdommer, Claes Kastholm Hansen, citeret for følgende Berlinger-aforisme "At udvikle en demokratisk form for islam svarer til at finde formlen for cirkelns kvadratur.", opdager man, hvor nødvendig en bog, det er, Jørgen Bæk Simonsen har begået med *Islam med danske øjne*, og hvor lidt den alligevel formentlig vil nytte. Som 'kulturkampen' står og vipper mod endnu en Krystalnat, er der ganske enkelt mennesker – på papiret endda relativt oplyste eksemplarer af arten – som *ikke vil være klogere*, eller måske mere præcist: *ikke vil vide af, hvad de egentlig ved*.

Nemlig at islam – ganske som kristendom og hinduisme – er en temmelig broget verdensreligion, der har mange udtryk og fortolkere, trives blandt mange folk og statsformer, og som ikke kan reduceres til en enkelt tekst med klare og umisforståelige udsagn. Har man her ikke andet at byde på til indsigelse, kan man altid lukke perspektivet og reducere sin åndelige forpligtelse med replikken "Det er ikke, fordi jeg er racist, men..." Så er vi på sporet, det danske, kastholmske blindspor, hvor finner går med knive, og muslimer formerer sig som udemokratiske rotter – hvis de ikke blot er en hoben 'gedekneppere' (Theo van Gogh). Enkelt og dejligt, så gævt afklaret, at nogle efter disse få bemærkninger fra min side straks vil stemple mig som fordomsfuld, dybt naiv og fuldkommen uoplyst!

Jørgen Bæk Simonsen – for tiden leder af Det Danske Institut i Damaskus, ellers lektor ved Københavns Universitet, Carsten Niebuhr Instituttet – har altid valgt den saglige tale, den tålmodige samtale og anvendt utallige eksempler og argumenter for at belyse, at islam, såvel som arabisk kultur, ikke er en endimensionel, ukultiveret størrelse, og at Koranen ikke er identisk med *Heksehammeren* eller *Mein Kampf*. Men det er, som om oplysere af Bæk Simonsens type ikke kan komme på bølgelængde med de, der dogmatisk mener noget helt andet – som om islamfobien straks skruer op for en støjsender, så de skræmte kun hører deres eget ekko af parader og forhånelser. Og det midt i et videnssamfund!

En horeunge

Emnet er det danske syn på islam 'gennem 1000 år', nemlig siden at islam fulgte med kristendommen til landet, efter at Ansgar havde gødet jorden for denne nye og meget anderledes lære om livet og – især – døden. På det tidspunkt havde Muhammed for længst haft mere held med sit religionsprojekt, og islam blev som kalifatets sammenhængskraft forbundet med den magt og de erobringer, der hurtigt og markant satte sit præg på Mellemøsten, hvor også jødedommen og kristendommen var opstået og udviklet.

Til den kristne mytologi-konstruktion hørte den jødiske og dermed Det Gamle Testamente, dvs. skabelsesberetningen, syndefaldet og historien om det udvalgte folks grundlæggende slægter. På den baggrund kunne Jesus indskrives i Abrahams og Davids slægt (om end det næstsidste led, Josef, øjensynlig ikke var den sande far!), og med profeternes senjødiske messiasforventninger kunne hans salvelse og triumf (inden korset) let forklares. Han indfrie en gammel og nedskrevet forventning, om end lidt kluntet, og Det Nye Testamente kunne lægge den definitive historie til. Men hvad så med araberne og islam?

Jo, i en slægtskrønike som Mosebøgerne er der altid en løs ende, og den kan man passende knytte til Muhammed og hans folk, for så er også dén historiske bevæ-

gelse og kendsgerning føjet ind i Guds vilje og plan. Vi hører tidligt om Abraham, der med Sara efter mange forsøg omsider fik Isak, af hvis spor David og senere Jesus fulgte, men vi hører også om Abrahams sidespring med den mere frugtbare ægyptiske trælkvind Hagar, der fødte ham sønnen Ismael. Ham var det nær gået grueligt galt, da Abraham på Saras opfordring sendte trælkvinden og hendes barn ud i ørkenen – et paradigme på hjemsendelse af flygtninge til de varme lande! Gud var dog af en anden mening og sagde til Hagar: "Pas på ham [Ismael], for jeg vil gøre ham til et stort folk." (1.Mos.21,18)

Derfor hedder muslimer i kristen udlægning *ismaelitter* og *hagarenere*, men også *saracenere*, hvilket er mindre logisk, hvis navnet er afledt af Sara: de udgør jo snarere det folk, Sara ikke blev mor til! Det korte og det lange er, at denne første kristne fortolkning af islam rubricerer dens tilhængere som efterkommere af en *horeunge*: Isak versus Ismael, *os* og *dem*, de rettroende og de vantro = de der forvrænger Guds lære, og som Gud med en vis rimelighed kan bruge som *det onde* mod *de gode*, når han skal straffe sine egne kære børn og give dem lidt opdragende modstand i verdenshistorien. – Den gamle sang blev senere udsendt på His Masters Voice et utal af gange, bl.a. som *Jihad vs. McWorld* (Benjamin Barber 1995) og *The Clash of Civilizations* (Samuel Huntington 1997).

Til denne tidlige mytologisering af islam – som fulgte med de første kristne til Danmark – hører også, at islam kæmper for sin (van)tro med *sværdet*, mens de kristne alene fører sig frem med kærlighed, også når de samles til hellige korstog for at tvinge de gale arabere tilbage, for Gud vil jo, at de gode og kærligheden sejrer. Islam er blot Guds listige mikstur, så de kristne kan opildnes til at tage deres opgave alvorligt. Hermed gentages i kristent regi den historie, som Gammel Testaments profeter (fx Hoseas og Ezekiel) udbredte for at få jøderne til at forstå, hvorfor det gamle Israel var gået under i 587 fvt. – Gud sendte Baals folk, i sidste omgang forstærket af babylonerne, for at ydmyge sit noget flagrende og troløse folk

og for at ansprende det til at tage sig sammen. Hvad nogle repræsentanter langt senere tilsyneladende har forstået som et guddommeligt påbud om at holde Palæstina fri for palæstinensere!

Ham Muhammed

Et andet ord for islams tilhængere blev snart *muhamedanere*, hvilket principielt set svarer til *jesuitter* (oprindeligt navnet på medlemmerne af Loyolas modreformatoriske, katolske munkeorden) – altså *fans* af hhv. Muhammed og Jesus. Dog med den ikke ubetydelige forskel, at muslimerne alene anser Muhammed for at være en profet med åbenbaringer fra Gud/Allah (som tidligere Moses og Jesus), mens de kristne regner Jesus for Guds Søn (det *direkte, levende* ord, ikke noget med automatskrift og andre indfald 'senkrecht von Oben') og derfor højst har et overbærende skuldertræk tilovers for Muhammed: sikkert en from og flink fyr, men uden særligt budskab fra Gud. Så hvor en jesuit – blandt protestanter senere gjort til skældsord (skinhellig strengthed) – derfor kan fremhæve sin sande gudhengivenhed (egtl. 'Jesus-dyrker'), kan en muslim alene blive til grin ved betegnelsen *muhamedaner*, da han netop ikke dyrker Muhammed, men alene Allah.

Det er da også et ord, som de kristne har lært sig at hæfte på *muselmanden* (afledt af 'musliman', flertalsform af 'muslim', og således mere korrekt) for at reducere ham og hende til hedninge-kætttere, der er faldet for en falsk profet. Dermed tilsidesætter man dels, at islams tro gælder Gud/Allah, dels at denne gud skulle have noget med den kristne (og jødiske) at gøre – at der er tale om historiske og forskelligt udfoldede variationer af samme grundfortælling eller slet og ret: samme *tro*. Med den nedladende tale om muhamedanisme var al dialog udelukket; kun maurerne i Spanien holdt forbilledligt dørene åbne og kendte til religiøst frisind og forfinet kultur, og da de var sparret godt og grundigt ud, brød de kristne vandaler ind i Cordobas vældige moské og bankede en støjende katedral op midt i det smukke, meditative rum. Op på fars

kors! – I dag er det kun Glistrup, Radio Holger og andre inkarnerede fremmedhadere, der fastholder det ydmygende muhamedaner-begreb og dermed vedligeholder en verbal terror.

De gamle danske – som Holberg og Grundtvig – der skriver om Muhammed, er naturligvis undskyldt for deres bidrag til denne muhamedaner-diskurs i den forstand, at de dårligt kunne være klogere, end de kilder de havde til deres rådighed, og som kristne uden skrupler dårligt kunne afvige fra det historiesyn, som fremgik af Biblen. Efter Jesus Kristus derfor ingen profeter eller religionsstiftere med legitimitet fra Gud, men nok projektmagere med tæft for en masse-mobilisering under religiøse gevandter. Muhammed behandles som sådan, og hans lære – og karriere – udlægges ganske verdsligt og historisk: Koranen som religiøs kanon har intet med åbenbaringer at gøre, men afspejler blot Muhammeds snedige måde at forenkle tingene på, så de mange spredte nomade- og stammefolk kunne føres ind under én magtsfære og opleve en egenartet identitet vis-a-vis jøder og kristne.

Sådan vil en religionshistoriker principielt også anskue tingene i dag, men vel at mærke ved at udsætte jødedom og kristendom for nøjagtig samme funktionsanalyse og ved at påvise ligheder og forskelle i strategier, historiske omstændigheder osv. Dette kølige, sammenlignende blik ejer hverken Holberg eller Grundtvig, men begge viser dog betydelig respekt for Muhammed som historisk helt og moralsk forbillede – blot synd at han snød på vægten og ikke holdt sig til den sande gud. Holberg er i øvrigt ikke bleg for at minde om, at sværdet har været nok så meget i de kristnes hænder som i muslimernes – på dét niveau kunne man godt gøre komparative studier og bekende kulør. Det gælder også Grundtvig, som omkring korstogene dog må prøve at gå på to ben: dels at få danskerne med i de første forsøg på at forsvare Gud over for Satans engel, dels at nedtone deres senere deltagelse, som i grunden mere var magtpolitik i pavemagtens (læs katolikkernes) tjeneste – både med og heldigvis ikke for meget med: religion for sig og realpolitik for sig!

Arabia felix

Mellem Holberg og Grundtvig lå den store videnskabelige ekspedition 1761-67 til "Arabien og andre omkringliggende lande", som det hedder i titlen på Carsten Niebuhrs store *Rejsebeskrivelse*, hvis 1. bind kom på dansk sidste år (Forlaget Vandkunsten 2003). Initiativet udgik fra Videnskaberne Akademi ved universitetet i Göttingen tilbage i 1753, og ad omveje kom den danske konge, Frederik V, ind i billedet som sponsor – og som magtfuld repræsentant for en oplysningstid, der godt 'ville vide mere'. Sagen var, at man måtte ud og ved selvsyn og med egne systematiske metoder gøre iagttagelser, indsamle viden og effekter osv. for at blive klogere på dette kontinent, som fra sit 'muhamedanske mørke' var godt på vej over i en anden mytologisering: den romantiske forestilling om det eksotiske og lykkelige Arabien. Tusind og en nats eventyr, med haremer, kameler og vandpiber!

Carsten Niebuhr var egentlig blot ekspeditionens fysiker og matematiker – dertil en filolog, en tegner, en læge, en botaniker og allround-hjælper – men efter få år var han den eneste overlevende, og hans omhyggelige måde at afslutte projektet på, også ved at gøre afstikkere til gamle mål og optage nye studier, har bidraget meget til at gøre ham næsten identisk med den store ekspedition. Han var jo også den eneste, der kunne aflægge rapport og gøre brug af de andres hjemsendte notater. Det vigtigste ved denne rejse – set med islamformidlingens øjne (Bæk Simonsens optik) – var Niebuhrs egne nøgterne iagttagelser af folkeliv, traditioner og tro, for her kommer det med ét for en dag, at islam er en religion med mange retninger – og mange afvigelser fra 'den hellige Alcoran', hvilket egentlig betyder afvigelser fra en bestemt, bogstavnro læsning af Koranen. Her kommer Niebuhrs egen 'bagage' på en prøve, for han har jo sat sig ind i Muhammeds lære på en bestemt måde, præget af den

uvidenhed og manglende erfaring om nuancer og lokale tankemønstre, som han selv blev en af de første til at bemærke og berette om. Man fornemmer umiddelbart hans glæde ved disse overraskelser og det at kunne notere sig ny indsigt.

Desværre kom disse sider af den ellers fremsynede ekspedition ikke til at spille nogen større rolle. Fordomme og forenklinger har præget danskernes kendskab til islam frem til den dag i dag – hvad man kan forvise sig om gennem Lars Hede-gaards, Helle Merete Brix' og Torben Hansens skrivelser. Eller gennem Ulla Dahlerups, Søren Krarups og Claes Kastholm Hansens udsagn her og der og alle vegne. Det mest påfaldende er, at man bevidst ønsker at opretholde denne uvidenhed – formentlig for bedre at kunne fastholde den stressbelastning og den mængde hate-speech, der skal motivere muslimske indvandrere og flygtninge til at rejse hjem. Da det kom frem, at faget religion i den nye gymnasiestruktur skulle have opgraderet islam som pligtigt stofområde, kom Dansk Folkeparti i spil, og så blev det for-purret. Kun dumheden og intolerancen kan på sigt opretholde et sådan parti.

Lad mig til slut anbefale Jørgen Bæk Simonsens bog, hvis indhold jeg kun har strejft, og Carsten Niebuhrs rejsebeskrivelse (bd. 2 skulle være på vej): begge fortæller os, at vi for længst *kunne* være blevet klogere, hvis vi ville – og at vi derfor stadig har noget at lære og at *ville* lære. Med Søren Kierkegaard er det for sent med den slags, men derfor kan han godt få det sidste ord her – blot man husker på, at det i en større sammenhæng ikke må blive det sidste: "Når man ser på religionerne i deres historiske ekspedition på vandring gennem verden, da er forholdet dette: Kristendommen er den egentlige selvejer, der sidder inden i vognen; jødedommen er kusk; muhamedanismen er en tjener, der ikke sidder hos kusen, men bag på." (1839: Pap.II-A499)